

נשים מנחה, גברים ממאזנים

רב שיח*

הרב עמית משגב

במקומות רבים בחז"ל אנו מוצאים התייחסות להבדלים שבין גברים לנשים. נזכיר כדוגמא את הגמרא בשבת (קנו, ע"א), אשר דנה בגורמים שונים הקשורים בשעת הלידה, ומצביעה - בין היתר - על ההבדלים שבין הקשיחות הגברית לבין הרכות הנשית.

אם נחזור לבראשית, אזי ידוע כי יש הבדלים רבים בין שני הפרקים הראשונים בחומש. הנושא היחיד בו אין הבדל הוא חלוקת התפקידים שבין הגבר לאישה, וליתר דיוק: העדר החלוקה. בפרק א' הדברים בולטים במיוחד:

זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֱתָם. וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם... וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתְתִי
לָכֶם
(בראשית א, כז-כט)

פשט הפסוקים מורה, שהקב"ה מטיל הן על הזכר והן על הנקבה את אותן המשימות: ההתייחסות לשני המינים היא אחידה.

גם בפרק ב' אין בתחילה הבדל בין אדם הראשון לבין חוה: האדם נברא ראשון, אך לא הסתדר לבד, ונזקק להשלמה בדמות אישה. אמנם, מציאות זו השתנתה בסופו של דבר, שהרי בעקבות החטא נגזר על האישה "בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים, וְאָל אִישׁךָ תִּשְׁוֹקְתִּיךָ וְהוּא יִמְשָׁל בְּךָ" (ג' טז). החלק בו האישה מתבשרת כי מעתה והלאה תשוקתה תהיה מכוונת כלפי הגבר, הוא חלק אינטגרלי מן הקללה: האישה השתלטה יתר על המידה,

* פאנל שהתכנס בישיבה בשלהי אדר ב' תשס"ח, במסגרת ימי עיון בנושא מקומה של האישה ביהדות. במושב, אותו הנחה הרב עמית משגב (ר"מ בישיבה), נטלו חלק מלכה פיטרקובסקי - ראש המכון ללימודי הלכה לנשים, הרב ד"ר בני להמן - פסיכולוג המלמד בישיבה, והרב מאיר שפיגלמן - ר"מ בישיבה. מבוסס על סיכומו של לביא ביגמן.

וממילא העונש יהיה שהאדם ימשול באישה. במידה מסויימת, העונש של האדם הוא שיצטרך להתחיל להיות פעיל.

על רקע זה אבקש לשאול, כיצד הנוכחים רואים את היחס בין הגבר לאישה לכתחילה ובדיעבד, ובמידה ויש הבדל - האם אנו רוצים לשנות את המצב. בהקשר זה, אזכיר את דברי הרב קוק:

זהו ההבדל העצמי, שיש בין נפש האיש, הפועל, החוקק, הכובש והמדביר, ובין נפש האשה, הנרשמת, הנפעלת, הנחקקת והנכבשת והמתדברת, בהנהגתו של האיש. וכמה מדות עליונות וטובות, וכמה אושר ומרחב יש בחלק הטוב הזה, של היות הנשמה נשמת איש פועל, יוצר, מחדש ומרחיב פעלים והגיונים, שאיפות ומעשים, ע"פ עצמיותו הפנימית במערכי קדושתו, הנעלה מנפש האשה, הנחשבת כחומר לגבי צורה, לעומת נשמת האיש הצורתית, ורבה היא ההודאה המחויבת ליוצר הנשמה, מכל איש ואיש, שלא עשני אשה

(“עולת ראייה”, ברכת ‘שלא עשני אשה’).

על פי הרב קוק האיש הוא פעיל, בעוד שהאישה היא סבילה. האם ניתן לומר, שאחד מהתפקידים עדיף על השני?

אציין עוד, שהרב קוק מסביר כי ביטול קללת “בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֵּאָכַל לֶחֶם” (שם יט) הוא חלק מן התשובה הטבעית. לכך נוכל לצרף את ההבנה, כי המצאת האפידורל - אשר, במידה רבה, הקהתה את קללת “בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בְּנִים” - גם היא חלק מן התשובה הטבעית. עד כמה עלינו להרחיק לכת בביטול ההפרדה שנוצרה בין הגבר לאישה, ולראות בכך תהליך חיובי?

שאלה נוספת: האם אנו עתידים להגיע למצב של ביטול ההבדלים, כאשר כל אחד ילמד את הדברים הטובים מן הצד השני? אתן לכך דוגמא אקטואלית. כאשר בנו בניין חדש לבית הספר האזורי ביישוב, היתה התלבטות כיצד יש לחלק את המבנה. לבסוף התקבלה ההחלטה, שהחלוקה תהיה לפי כיתות, ולא לפי שני המינים. דוגמא זו מלמדת אותנו כי, מחד, ניתן ללמוד מן השיתוף, אך מאידך עולם ההלכה מציב בפנינו בעיות מסויימות.

אם כן, נשמח לשמוע מהי נקודת ההבדל הקריטית, והאם ההבדלים הם לכתחילה או רק דיעבד. כמו כן נרצה לשמוע מה עומד על סדר היום, ומהו החזון לעתיד.

מלכה פיוטרקובסקי

אני שמחה שהמנחה פתח במעט הומור, כיוון שפעמים רבות מרגישים מתח לפני ההתחלה: עד היום, כאשר אני מגיעה לספריה התורנית שבמתחם הישיבה, יש בי תחושה של פולשת, שכן זו ישיבה של בניס...

קצת אוטוביוגרפיה: אני אם לחמישה ילדים, תושבת תקוע. גדלתי במשפחה ובה חמש בנות. אבי היה תלמיד חכם, ובזכותו התגלה לי עולמם של חכמים. בצעירותי, זכיתי שאבי ז"ל יזהה בי סוג של אהבת הלימוד, דבר שבאותה עת היה מאוד לא מקובל. לאחר השחרור מן הצבא, התחתנתי מיד. באותה עת רווחה התפיסה, שבת צריכה ללמוד מקצוע לפרנסתה. מציאות זו העמידה את אבי במבחן קשה, שכן כל השנים הוא עודד אותי להתמיד בלימוד תורה.

בסופו של דבר, למרות הכל, התחלתי את לימודי במחלקה לתלמוד של אוניברסיטת בר אילן, לפני 22 שנה. באותה עת הבנים במחלקה למדו גמרא, בעוד שהבנות למדו תורה שבעל פה. אחרי שתי הרצאות ביקשתי לעבור לשיעורים של הבנים. לשם כך, היה עלי לעמוד בבחינת בקיאות בגמרא, וכך עשיתי. התנאי היה שאשב בצד האחורי של הכיתה, בשקט. באותה עת, לא הרגשתי שיש בכך בעיה. כך סיימתי תואר ראשון.

אני מרגישה זכות להיולד בדור זה, אך יחד עם זאת גם עצב. כלומר, זה דור לא פשוט. עולמן של הנשים הוא מורכב וקשה. אמי ז"ל היתה אומרת תמיד בפליאה, 'לאן אתן רצות?'. ברגעי אמת היא היתה אומרת, שאנחנו תמיד נראות עייפות אך מחייכות.

אני מלמדת גמרא והלכה. לפי דעתי, יש חשיבות רבה לכך שנשים ייכנסו לעולם השיח ההלכתי. אני חולמת על עתיד, בו יהיו יותר נשים דוברות הלכה כשפת אם. כבר היום, נשים עובדות את ה' בצורה שונה ממה שאמותינו נהגו בעבר. הטלטלה הדרמטית, השינוי הגדול שהתחולל במעמד האישה, הוביל גם לשינוי מבנה המשפחה. עלינו לחנך את הדור למבנה משפחתי שונה ממה שהכרנו.

תמר אלאור, שכתבה מספר ספרים על אוריינות נשים, טוענת תמיד שאנו, נשות הציונות הדתית, מטורפות עם קבלות: אף ציבור לא גוזר על עצמו, מה שאנו גוזרות על

עצמנו. במקביל היא אומרת, שאין שום ציבור בו חל שינוי כה דרמטי בתפקוד הגברים בתא המשפחתי. אני יכולה לספר לכם, שבבית הכנסת אצלנו גברים מגיעים לתפילה עם תינוק, כאילו זה הדבר הכי טבעי בעולם. כאשר הוא מתחיל לצווח, הם יודעים בדיוק מה יש לעשות. יש בכך משהו סמלי, שמלמד אותנו דבר או שניים על ציבור שמתמודד באומץ ומחשבה עם השינוי שכבר נמצא כאן. כאשר יש לי שיחות עם רבנים, אני אומרת להם שצריך להכיר בכך שהשינוי כבר פה. יש בתקוע הרבה נשים צעירות שהחליטו שלא לעבוד, אלא לשבת בבית ולגדל את הילדים. החלטה כזו, שפעם הייתה אוטומטית ומובנת מאליה, מתקבלת כיום רק מתוך בחירה חופשית.

האתגר הוא עצום, בעיקר בתחום של שמירת מצוות. יש צורך במחשבה עמוקה לגבי סוגיות רבות הנוגעות למעמד האישה, דרכה הרוחנית וכן הלאה. אנו רחוקים משביעות רצון. אתן דוגמא אחת: בדרך לכאן התקשרה אלי מישהי, שעומדת להתחתן בעוד שבועות ספורים. היא שאלה אותי, "מה, אני באמת אעמוד שם מתחת לחופה כמו גולם, והוא יקדש אותי?". זו שאלה קשה ומורכבת, ומדובר באתגר שעומד בפני כולנו.

הרב בני להמן

גזרתי על עצמי שלא לדבר על נשים. אני מעדיף שנשים תדברנה על כך, ולא גברים. שמעתי פעם מישהו שהתייחס לשאלה, מדוע משה הקריב את משפט בנות צלפחד אצל הקב"ה. תשובתו הייתה, שמשה הרגיש כי הוא נוגע בדבר מכיוון שהוא גבר. משמעות הדברים היא שעלינו לפנות מקום, ולתת בכורה לנשים לדבר על עצמן.

לגוף העניין, אינני מרגיש בנוח עם דברי הפתיחה. שאלת מעמד האישה צומחת מן המציאות, ולא מן הפסוקים. יש להבין את המהלך במציאות: מקומן של נשים בחברה, יחד עם ההבדלים והדמיון שבינן לבין הגברים, מתבררים מתוך המציאות. היא זו שמכתיבה את הדברים, ורק אחר כך ניתן לגשת לדרשת הפסוקים. בנקודה זו, אבקש להדגיש את שמתרחש סביבנו: אנו בראשיתו של תהליך ארוך וחדש, שאין לדעת לאן ולמה הוא יוביל אותנו.

מנקודת מבט פסיכולוגית, נשים וגברים הם בריות שונות. אמנם מבחינה גנטית ההבדלים הם קטנים, אך יש לכך השלכות משמעותיות. עיצוב הזהות המינית, מתחיל בקשר הראשוני שיש לכל תינוק שנולד עם דמות נשית - האם. בנקודה זו מתגלה ההבדל: נשים אינן צריכות להיפרד מן הדמות איתה יצרו קשר בהתחלה. בפני הגברים, לעומת זאת, מוצב אתגר קשה: הם צריכים להיפרד מהאמא, ולהזדהות עם הזר - האב. ניכור זה תורם להתפתחות יכולות רבות, שיש אצל גברים ולא אצל נשים. הגברים מסוגלים להתנתק קצת יותר.

לדעתי, הבחנה זו - ביחס לדרך ההתפתחות - אינה ניתנת לשינוי. עם זאת, אין בכך כדי לקבוע להיכן הדברים מתפתחים. בעבר, הבדלים אלו גרמו לכך שמקומן של הנשים היה נחות. לא היו מאמצים תרבותיים בהיקפים רחבים כמו שיש היום.

מלכה אמרה, שהעולם ההלכתי של היום שונה מזה שהיה כאן לפני זמן רב. רצוני להזכיר, שגם התפתחות החסידות הייתה - עבור חלק מן האנשים - מהפכה אדירה. חלקם אף חשבו, שהחסידות מערערת את בניין ההלכה. מה שקבע את הצלחתה, היו הכוונות לשם שמים שהניעו את המייסדים. ואכן, אחד הדברים בהם אנו מתברכים הוא, שחלק מרכזי מן המהפכה הפמיניסטית מובל על ידי נשים שפועלות לשם שמים. אנו נצטרך לדעת כיצד להרחיב את הכלים ההלכתיים, כדי להכיל אפשרויות לשם שמים. אינני יודע מה יצא מזה, אך לשם שמים הוא הגבול. ייתכן שלסנהדרין תהיה הרבה עבודה בתחום הזה. ייתכן שהם יצטרכו לאמץ מהלכים שהתעוררו מלתתא.

אוסף עוד דבר: אמרתי פעם לתלמידות, שאם נשים ילמדו תורה כמו שלומדים היום בישיבה - לא הרווחנו כלום. העולם הדתי מתברך מלימודן של הנשים, ששונה באופיו מזה של הגברים.

הרב מאיר שפיגלמן

ביקשו ממני להגיע על תקן השמרן, ואשתדל אכן למלא בקשה זו. יש להתייחס לשמרנות מתוך חדשנות. שמעתי מקודמי, שהמהלך שהתחיל איננו בר חזרה. אבל, ברצוני להעיר שלא ברור כלל האם זהו דבר חיובי. בתחילת הדברים שאל הרב עמית מה רצוי שיהיה, ומה עתיד להיות. האם באמת אלו שאלות זהות? אנו צריכים לבחון זאת בזהירות. כיוון שכולנו מוטים, עלינו לנסות להתייחס להגדרות אובייקטיביות, ככל שניתן לעשות זאת במצב הנוכחי. הגדרות אלו יתנו לנו קווי גבול, ביחס למה שראוי להיות.

בתחומי מדע שונים רווחה לאורך שנים האשליה, שהאדם שולט בעולם. עם הזמן נגמלנו מתפיסה זו. דוגמא קטנה לכך היא אפקט החממה: פעולות האדם עלולות לפגוע בשיווי המשקל של הטבע, ולכך יש תוצאות הרסניות. המגדל נבנה בצורה מסויימת, ולא בטוח שרצוי לשנות אותו. כדור הארץ יכול להתהפך, ולכן צריך להזהר מן הרצון לשנות.

יש דעות הגורסות כי האדם הראשון היה אנדרוגינוס, לפני שנפרדה ממנו חוה. המשמעות היא, שיתכן כי בבסיס יש מין אחד בלבד. דומני, שאיננו מעוניינים בהשקפה כזו, אלא בהשקפה שתדגיש את המיוחד והשונה שבכל מין. מה הבסיס לכך? במה מתבטא השוני הגדול שבין גבר לאישה?

בנקודה זו, אבקש להרחיב את דברי הרב בני להמן ביחס לתשתית הטבעית של האדם. האדם הוא גוף ונפש כל ימי חייו. לא ניתן להתעלם מן השוני הגופני שבין שני המינים, ואף איננו מעוניינים לטשטשו. בהתאם לכך, יש חוקי שימור גם בתחום הרוח. אין בין המינים הבדלים גנטיים בלבד, אלא גם הבדלים התנהגותיים ונפשיים. הבדלים אלו קשורים בכך שהאדם יצא, בדרך כלל, אל החוץ, בעוד האישה נשארת, בדרך כלל, בפנים. כאשר אדם יוצא לשוק, דרך הפעולה האידיאלית שלו תהיה כשל זאב: מלחמה, התנגשות ומאבק. זהו מצבו של האדם לאחר החטא, לאחר שגורש מגן עדן, ועבר מן הפנים אל החוץ. היציאה מן החוץ דורשת מן האדם יכולות רבות, פיזיות ונפשיות. היכולות הנדרשות מן האדם שיצא אל החוץ, שונות מאלו הנדרשו מן האדם שנשאר בפנים. מדובר בדמויות שונות. האם אנו באמת מעוניינים, שגם באישה יתחולל שינוי כזה?

הייתי רוצה שתהיה הבחנה בין התכונות השונות של שני המינים. בהתאם לכך, צריך גם להיות הבדל בסוג הלימוד. נשים לא יכולות ללמוד כמו גברים: מלחמתה של תורה הוא ניסוח גברי, לא נשי. לעניות דעתי, מלכתחילה הנסיון לטשטש בין התחומים הוא נסיון קלוקל.

כאשר הייתי צעיר, לפני חמש עשרה שנה, היו לי כל מיני חלומות. הקמנו יישוב ותלמוד תורה, וחשבנו שנהיה יותר טובים ממה שהיה לפנינו. עם הזמן הבנו, שאין הדבר כן: יש לכך מחיר. לטבע יש מסלולים משלו, ולמסלולים שנקבעו יש עוצמה משלהם. הנסיון ליצור ניגוד בין הטבע לרוח עלול לעלות בדמים רבים. לכן נדמה לי, שהשאיפה צריכה להיות לנסות ולעמוד על המאפיינים המיוחדים של הגבר ושל האישה, ולפתח כל אחד בכיוון המתאים לו.

מלכה פיוטרקובסקי

אעיר לרבנים, שוודאי שישנם הבדלים מהותיים בין נשים לגברים. אך כאן עלינו לשאול את עצמנו, עד כמה הבדלים אלו הם תוצאה של תורשה וחוקי טבע, או שהם אך ורק תוצר של הרגל סביבתי. לדוגמא, סבו של מי מהיושבים בחדר זה היה חולם שלנכדו תהיה הזדמנות לשבת וללמוד תורה. האם אין זה שינוי מבורך? בהתאם לכך עלינו לקלף קליפות, ולעשות הבחנה חשובה: ישנם הבדלים בין המינים שהם מולדים, עניין של נטיות לב ואופי, ולעומתם - הבדלים שהם תוצאה של הרגל סביבתי ונתונים לשינוי.

לפני שש שנים בא בחור אחד וסיפר לי שהרב צפניה דרורי העביר עלי שיעור. הרב דרורי אמר שאני דוקא בחורה הגונה, אבל - יתראו איך היא מדברת על לימודי גמרא! השבתי לו שאני מודעת לקטנותי, ולכך שלא זכיתי ללמוד בצורה מסודרת, אך בכל זאת אני חושבת שבלימוד גמרא יש מקום להציב שאלות נוספות, לדוגמא - מה כל אחד מהאמוראים עשה, וכיצד הוא חי. הרב דרורי טען, באותו שיעור, שנשים אינן מסוגלות ללמוד גמרא, שכן זה לא מתאים לאופי שלהן. אני סבורה, שלפני שמחליטים מי מתאים למה - יש להיזהר יותר. שרה שנירר, לדוגמא, מייסדת 'בית יעקב', זיהתה נקודה חשובה: אם לא נקדם את עולם הרוח של נשים - נפסיד את העם היהודי כולו.

באמצעות טיעון זה, הצליחה גם לשכנע את הרבי מגור. צריך, אם כן, לנקוט במשנה-זהירות ביחס לקביעות מוקדמות.

הייתי נזהרת גם משיוך מגדרי. אם אתה, כגבר, מרגיש שילדים זה אהבת חיך, הרי שמבחינתי עדיף שתישאר בבית ותגדל אותם. יש לכל אחד מן המינים יתרונות אדירים, שאיני יודעת אם הם תורשתיים או סביבתיים. לדעתי, ייגרם לנו הפסד דרמטי אם לא נדע לקחת את הטוב שבכל צד ולקדם אותו. זו מלאכה מסובכת, כיוון שהפאזל מאוד עדין.

בעבר חלוקת התפקידים היתה ברורה - מי מפרנס ומי מגדל ילדים. כאשר שאלתי את אמי לפני מותה - 'לא רצית לצאת ללמוד משהו?', היא השיבה לי שבזמנה אפילו לא הייתה הוא אמינא כזאת. כיום, לעומת זאת, מבנה המשפחה הוא מורכב הרבה יותר. מורכבות זו מצריכה שינוי של דרכי החשיבה.

הנקודה החשובה ביותר היא שיש לפעול לשם שמיים, כפי שהדגיש הרב בני, ולא להיגרר אחר טענות שטחיות.

הרב בני להמן*

ארצה להשיב לשאלה שהופנתה מן הקהל, בנוגע לדברי חז"ל בנושא בו אנו עוסקים. הרב קוק מדבר לעתים קרובות על המוסר הטבעי והאנושי, שנוטה להתייחס לכל אדם כאל נברא בצלם, ואשר מתנגש עם הנאמר לנו במקורות תורניים רבים. הרב אומר שאין צורך להיבהל מכך.

ברמה העקרונית, צריך להיזהר מלומר שעולם ההלכה משקף מהותנות. יש תשתית איתנה לכך שההלכה אינה משקפת ערך, אלא מציאות. אף אם אנו שומרים על הלכות טומאה וטהרה, אין זה אומר שאנו מתייחסים אל האישה כאל יצור טמא, אלא בדרך מכובדת הרבה יותר. לעניות דעתי, בסנהדרין שלעתיד לבוא יהיו חברות גם נשים, ואני

* כאן התייחסו הרבנים למספר שאלות שהופנו מן הקהל.

ממליץ למצוא מקורות הלכתיים שיאפשרו שילוב כזה בתוך ערוצי ההלכה המקובלים. אני חולם שזו תהיה אפשרות.

הרבה מאוד מן הדברים הם תוצאה של מציאות חברתית. הסכנה הגדולה היא, שבכל תחומי החיים תהיה התפתחות ביחס למעמד האישה, ורק בכל מה שנוגע לעולם הרוחני הן תשארנה בירכתיים.

ביחס ללימוד התורה, מלכה הזכירה את שרה שנייר. ארצה להוסיף מה ששמעתי מרב אחד, שכדאי שהנשים בדורנו תדענה גמרא, כדי שהן יוכלו ללמד את בניהן תורה. לפי דעתי, הדרת נשים משותפות ביצירה ההלכתית תגרום הפסד גדול ליצירה ההלכתית.

הרב מאיר שפיגלמן

מדוע קרובים פסולים לעדות? יש אומרים, שהסיבה לכך היא חשש השקר. לחלופין, אני מסביר זאת בכך שהתורה איננה מעוניינת שהקרובים יעידו. אנו לא רוצים שאדם יעיד על קרובו שעשה מעשה לא נכון. אני מעדיף לפסול קרובים לעדות, כדי לא להגיע להתנגשות ערכית ואנושית.

באותו אופן אני טוען, שאישה - מבחינה שכלית - יכולה להיות בסנהדרין, אבל איננו מעוניינים שהיא תהיה שם. האם אני צריך אישה שתכריע בידי נפשות? עלינו להבין איזה מחיר גובה ההתמודדות עם העולם שבחוץ. המחיר הוא קשה מנשוא. האם באמת אנו רוצים, שאישה תשתתף בהכרעות כאלו?

מסיבה זו גם נקבע שנשים אינן מעידות: לא מדובר בחשש שקר, או בהקפדה יתירה על הלכות צניעות. הסיבה היא אחרת: איננו רוצים שהן יכנסו לכזה מצב. אינני רוצה שאישה תהיה אחראית על נטילת חיים.

הלכות נקבעות על פי רוב הציבור, גם אם באופן פרטני יהיו כמה יחידים שייפגעו כתוצאה מכך. לדוגמא, מפעם לפעם נפגעים אנשים שחגרו חגורת בטיחות, ועדיין - החוק קובע שיש לחגור בכל נסיעה, מאחר ועל פי רוב החגורה מצילה חיים. באותו מובן, איננו רוצים שהאישה תהיה בעולם שבחוץ, ואין לכך שום קשר לצורך של כל אישה להתפתח אישית. אני חושש, שהמחיר שנשלם כחברה על יציאת הנשים החוצה יהיה כבד. קל להרוס, אך קשה לבנות בניין חדש שישקלל את כל סוגי המציאות.

אם אסכס, האידיאל שלי מורכב משני נדבכים. מצד אחד, עלינו להעניק לאישה הפרטית חופש החלטה. מצד שני, כהנחיה כללית לחברה, הייתי אומר שאנו חייבים לשמור על השוני בין המינים.

מלכה פיוטרקובסקי

שאלתי מן הקהל מה אענה לאותה בחורה, שחשה קושי עם תפקידה בחופה. שאלה זו קשורה לגבולות השינוי בהלכה, וגם לדילמה האם השוויון, אותו אנו מבקשות להשיג, צריך להיות מושג בכל מחיר.

ביחס לנקודה הראשונה, עלי להדגיש שאני נותנת קרדיט גדול לעולם המורכב של התפתחות ההלכה. לאורך ההיסטוריה חכמינו השקיעו מאמצים רבים בהתאמת ההלכה למציאות ובמסגרת זו נעשו דברים גדולים והתחוללו שינויים רבים ודרמטיים. בעיני, השינוי צריך להיות רק על פי כללי ההלכה. זו גם הסיבה לכך, שאני מאמינה כי הנשים צריכות להכיר את עולם ההלכה. רמת המרמור שלהן תרד פלאים, אחרי שיבינו את ההגיון הפנימי של המערכת ההלכתית. סיבה נוספת לחשיבות לימוד ההלכה, נעוצה בכך שהיכולת לשנות מתחילה מבפנים.

אני מוזמנת לא אחת לפורומים רבניים, שם שוברים את הראש על כל מיני סוגיות. לפני כמה שנים הזמינו אותי לפורום לגבי תפילה שוויונית. בחדר אחד ישבו רבנים מכל גוני הקשת, ודיברו בכובד ראש על הצרכים, על המצוקה ועל הפתרונות האפשריים. הכל נעשה בלי כעסים ובלי התמרמרויות, ותוך הפריה הדדית מצויינת. זה המודל הנחוץ: בשותפות עם עולם הרבנים - לחדש, להתחדש ולשמר את הנחוץ.

אני מוכרחה לספר לרב מאיר סיפור, ולא מתוך גאווה. לפני יותר מחודש התרחש אסון בתקוע: תינוקת פעוטה נחנקה, ונפטרה כעבור ארבעים ושמונה שעות. הרב פרופי אברהם שטרנברג הגדיר את מצבה כמוות מוחי. כעת, היה צורך להחליט מה עושים. הוריה של התינוקת פנו אלי, וביקשו שאבוא לבית החולים כדי לסייע להם להגיע להחלטה נכונה.

עברו עלי שלושה וחצי שבועות קשים ביותר. גזרתי על עצמי ללמוד את הנושא מבחינה הלכתית. לא היה לי קל לשוחח עם הרב שטיינברג ושאר הרבנים, אודות מגוון השאלות

שהתעוררו: האם ומתי לנתק את התינוקת מן המכשירים, כיצד לנהוג ביחס לתרומת אברים ועוד. העובדה שהזוג רצה שאהיה מעורבת בעניין נובעת, לדעתי, מכך שהם ידעו שאני מבינה את ההלכה, ויחד עם זאת אני יודעת גם מה הם כהורים מרגישים. כך נוכל ביחד לשבור את הראש בסוגיה הכבדה והקשה. אומר לכם בגילוי לב: אם יכולתי להקל ולו במעט ממצבם הקשה של ההורים, בזכות היכרותי את הסיטואציה ההלכתית, מה טוב.

השבר בדורנו הוא מבנה המשפחה. בעיה זו נובעת מכך שהעולם השתנה, ואנו עוד לא התרגלנו לכך. איני מוכנה לשלם את המחיר על כך שהמשפחה נפגעת מהשינוי הזה. אם נצא מכאן עם הידיעה, שמישהו יכול לתרום תרומה חשובה תוך מזעור נזקים - והיה זה שכרנו. חבל שנפסיד את השינוי שהתחולל בעולם, אך עלינו לפעול בצורה מחושבת.

